

2. Мошаренкова Т. В. Роль мілітарних традицій в процесі формування культури пам'яті у військовослужбовців. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 05-06 жовтня 2023 року). Тернопіль, 2023. С. 187-189. URL: <https://drive.google.com/file/d/1CFvQKiFe-xUvBjKEEnEIFQ6jhdLzVMjLS/view>

3. Типова навчальна програма підготовки офіцерського складу в системі професійної військової освіти. Стратегічні навчальні та освітні програми / за заг. ред. д-ра Девіда с. Емеліфеонву. *Stn Forces. Kingston*. Канада : Академія оборони Канади, 2012. 98 с. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/deep/deep-generic-officer-curr-ukr.pdf>

4. Професійна підготовка офіцерів в країнах НАТО. *Україна до НАТО (Ukraine to NATO)*. 19 січ. 2026 р. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/osvita-ta-boyova-pidhotovka-za-standartamy-nato/profesiynna-pidhotovka-ofitseriv-v-krainakh-nato/>

НАГАЙНИК Тарас Григорович,
старший викладач кафедри
криміналістики навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

УКРАЇНЬСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ І РОЗВИТОК ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ: МІЖ ОБОРОНОЮ ДЕРЖАВИ ТА ГУМАНІСТИЧНОЮ ТРАДИЦІЄЮ

Українська ідентичність у XXI столітті формується не лише в культурному чи правовому вимірі, а й у площині практик збереження життя в умовах війни. Повномасштабна агресія проти України після 24 лютого 2022 року спричинила трансформацію багатьох суспільних інститутів, серед яких особливе місце посіла тактична медицина. Вона перестала бути суто військовою дисципліною і стала елементом національної культури безпеки, формою колективної відповідальності та маркером зрілої громадянської солідарності. Після 2014 року вивчення тактичної медицини на території України починала набирати оберти. А після 24 лютого 2022 року розвиток тактичної медицини в Україні набув системного характеру, що дозволяє розглядати її як чинник конструювання сучасної української ідентичності.

Тактична медицина в сучасному розумінні спирається на стандарти Tactical Combat Casualty Care (ТССС), що передбачають алгоритм MARCH, чітку послідовність дій з орієнтацією на зупинки масивної кровотечі,

забезпечення прохідності дихальних шляхів, контроль дихання, циркуляції та профілактику гіпотермії. Проте в українському контексті вона має глибше значення: це не лише технологія порятунку, а інституціолізована азбука збереження життя. Саме в цьому поєднанні технічної ефективності й гуманістичної орієнтації, яка направлена на закономірність сучасних методів ведення бойових дій, виявляється особливість української моделі.

Історичний вимір розвитку військово-польової медицини в Україні неможливо осмислити без звернення до постаті Микола Пирогов. Його діяльність у ХІХ столітті, зокрема надання медичної допомоги та рятування поранених на полі боя під час Кримської війни (1853–1856), заклала основи системної організації допомоги пораненим безпосередньо в зоні бойових дій. Пирогов уперше впровадив принципи сортування поранених (сучасний тріаж), застосування гіпсових пов'язок у польових умовах, закладанні основи сучасної іммобілізації, організації сестринського догляду та системного евакуаційного ланцюга. Його підхід базувався на поєднанні хірургічної раціональності та моральної відповідальності лікаря перед людиною незалежно від її статусу. У цьому сенсі М. Пирогов став засновником гуманістичної традиції військової медицини, що згодом отримала розвиток у міжнародному гуманітарному праві.

Для сучасної України звернення до постаті М. Пирогова має не лише історичний, а й ідентифікаційний характер. Його принцип пріоритету збереження життя навіть у найскладніших умовах війни, які обумовлені важкістю поранення, складністю надання допомоги, проблеми з евакуацією з поля боя, перегукується з сучасними викликами українських військових. Данні виклики вплинули на розробку та впровадження українських підходів до тактичної медицини. Якщо М. Пирогов започаткував системне бачення організації медичної допомоги на полі бою, то українські військові медики 2022–2025 років адаптували ці принципи до умов сучасної війни з використанням новітніх технологій, протоколів ТССС і цифрових систем координації.

У сучасних дослідженнях українські науковці наголошують, що впровадження стандартів ТССС дозволило суттєво зменшити кількість смертей від контрольованих причин на етапі евакуації поранених в спеціалізовані медичні установи. Так, О. В. Кравченко аналізує динаміку зниження летальності завдяки ранньому використанню турнікетів та алгоритмізованим протоколам допомоги [1]. І. М. Бондар і С. П. Литвиненко розглядають тактичну медицину як елемент національної стійкості, що поєднує оборонну функцію держави з соціальною мобілізацією суспільства [2].

Після 2022 року тактична медицина в Україні стала частиною масової спеціальної підготовки військовослужбовців, добровольців і цивільного населення. За даними звітів Міністерства охорони здоров'я України за 2025 рік тільки упродовж 2024 року сотні тисяч громадян пройшли курси домедичної допомоги в умовах бойових дій [3]. Це означає, що суспільство перейшло від моделі пасивного очікування допомоги до моделі активної

готовності діяти. Тактична медицина стала формою практичного патріотизму – здатності врятувати життя співгромадянина.

Звіти World Health Organization за 2025 рік підкреслюють, що українська система охорони здоров'я демонструє високий рівень адаптації до умов тривалої війни, зокрема через інтеграцію військового і цивільного секторів медицини. Водночас міжнародні дослідження наголошують на значному психологічному навантаженні на медичних працівників [4]. У дисертаційному дослідженні В. І. Боровця показано, що тактична медицина формує новий тип професійної суб'єктності – медика, який діє в умовах високого ризику, поєднуючи клінічну компетентність із моральною витривалістю [5].

Світоглядний аспект розвитку тактичної медицини полягає в тому, що навіть у війні українська модель орієнтується на максимальне збереження життя власних військовослужбовців. Це продовження пироговської гуманістичної традиції, адаптованої до сучасних умов. Якщо для М. Пирогова тріаж був способом раціонального розподілу ресурсів, то для сучасної України він стає символом пріоритетності збереження людського життя перед абстрактними військовими цілями.

Отже, розвиток тактичної медицини в Україні у 2022–2025 роках має три виміри: історичний (спадкоємність гуманістичної військово-медичної традиції Пирогова), правовий (інституціоналізація стандартів ТССС та імплементація міжнародного гуманітарного права) і світоглядний (утвердження життя як центральної цінності української ідентичності). Тактична медицина стає не лише інструментом зниження бойових втрат, а й елементом формування нової культури солідарності, де кожен підготовлений до відповідальності за життя іншого. У цьому поєднанні історичної традиції, сучасних технологій і громадянської мобілізації виявляється сучасна українська ідентичність – ідентичність стійкості, професійності та гуманістичної орієнтації навіть у найекстремальніших умовах війни.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. В. Еволюція стандартів тактичної медицини в Україні в умовах сучасної війни. *Військова медицина України*. 2025. № 1. С. 15–23.
2. Бондар І. М., Литвиненко С. П. Тактична медицина як елемент національної стійкості. *Актуальні проблеми військової медицини*. 2025. № 2. С. 41-49.
3. Звіт про стан системи охорони здоров'я України у 2024 році. Київ : МОЗ України, 2025. 118 с.
4. World Health Organization. *Ukraine health emergency appeal 2025*. Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2025. 36 p.
5. Боровець В. І. Детермінанти психічного здоров'я медичних працівників в умовах війни : дис. ... канд. мед. наук. Львів, 2025. 210 с.

